

ਮੁਖਵਾਕ ਨੰਬਰ ੧੪੧

[ਆਦਿ ਅੰਗ ੭੬੦]

**ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੩ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਮਿਥਨ ਮੋਹ ਅਗਨਿ ਸੋਕ ਸਾਗਰ ॥
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਉਧਰੁ ਹਰਿ ਨਾਗਰ ॥੧॥ ਚਰਣ ਕਮਲ ਸਰਣਾਇ ਨਰਾਇਣ ॥ ਦੀਨਾ ਨਾਥ ਭਗਤ
ਪਰਾਇਣ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਨਾਥਾ ਨਾਥ ਭਗਤ ਭੈ ਮੇਟਨ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਜਮਦੂਤ ਨ ਭੇਟਨ ॥੨॥
ਜੀਵਨ ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਦਇਆਲਾ ॥ ਰਵਣ ਗੁਣਾ ਕਟੀਐ ਜਮ ਜਾਲਾ ॥੩॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਰਸਨ
ਨਿਤ ਜਾਪੈ ॥ ਰੋਗ ਰੂਪ ਮਾਇਆ ਨ ਬਿਆਪੈ ॥੪॥ ਜਪਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸੰਗੀ ਸਭਿ ਤਾਰੇ ॥ ਪੋਹਤ
ਨਾਹੀ ਪੰਚ ਬਟਵਾਰੇ ॥੫॥ ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੁ ਧਿਆਏ ॥ ਸਰਬ ਫਲਾ ਸੋਈ ਜਨੁ ਪਾਏ ॥੬॥
ਧਾਰਿ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ ਅਪਨਾ ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਨਾ ॥ ਕੇਵਲ ਨਾਮੁ ਭਗਤਿ ਰਸੁ ਦੀਨਾ ॥੭॥ ਆਦਿ ਮਧਿ ਅੰਤਿ
ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ॥੮॥੧॥੨॥**

ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੩ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ, ਤੱਤੀਆਂ ਤਵੀਆਂ 'ਤੇ ਬਹਿ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਰਾਗ ਦੇ ਤੀਸਰੇ ਸੁਰਤਾਲ ਵਿੱਚ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੂਹੀ ਰਾਗਨੀ ਵਿੱਚ ਅੰਕਿਤ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਵਸਤੂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਮੰਗਲ ਕਰਦੇ ਹਨ :—੧=ਅਦੁੱਤੀ ਓ=ਸਰਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਸਤਿ=ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਗੁਰ=ਚੇਤਨ, ਪ੍ਰਸਾਦਿ=ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਜਗਿਆਸੂ ਮੁਖ ਦੁਆਰਾ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਮਿਥਨ ਮੋਹ ਅਗਨਿ ਸੋਕ ਸਾਗਰ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਉਧਰੁ ਹਰਿ ਨਾਗਰ ॥੧॥

ਜੋ ਮਿਥਨ=ਮਿਥਿਆ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਮੋਹ ਹੈ, ਇਹ ਅਗਨੀ ਵਤ ਸਾੜਨੇ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਅੰਤ ਨੂੰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਕਰਕੇ ਸ਼ੋਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸ਼ੋਕ ਸਾਗਰ=ਸਮੁੰਦਰ ਵਤ ਹੈ, ਜੀਵ ਇਸ ਵਿੱਚ ਗਰਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਾ—ਮਿਥਿਆ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਮੋਹ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ ਰੂਪ ਅੱਗ ਅਤੇ ਸ਼ੋਕ=ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਸਾਗਰ=ਸਮੁੰਦਰ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਹੈ। ਹੇ ਨਾਗਰ=ਉਤਮ, ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ, ਸੁੰਦਰ ਹਰਿ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਉਧਰ=ਤਾਰਨਾ ਕਰੋ। ਉਪਰੋਕਤ ਪੰਗਤੀ ਵਿੱਚ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਮੋਹ ਜੋ ਮਿਥਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪ ਅਗਨੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤ੍ਰਿਪਤੀ=ਸੰਤੁਸ਼ਟਤਾ ਨਾ ਹੋਣੀ, ਇਹ ਅਗਨੀ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਸਾੜ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ :

ਯਥਾ— **ਕਿਝੁ ਨ ਬੁਝੈ ਕਿਝੁ ਨ ਸੁਝੈ ਦੁਨੀਆ ਗੁਝੀ ਭਾਹਿ ॥**

ਸਾਂਈਂ ਮੇਰੈ ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ ਨਾਹੀ ਤ ਹੰ ਭੀ ਦਝਾਂ ਆਹਿ ॥ [ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਜੀ, ਅੰਗ ੧੩੭੮]

ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਗਨ ਸਾਗਰ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਪਾਵਕ ਸਾਗਰ ਅਥਾਹ ਲਹਰਿ ਮਹਿ ਤਾਰਹੁ ਤਾਰਨਹਾਰੇ ॥** [ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੬੧੩]

ਇਸ ਦੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅਨੇਕਾਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ :

ਯਥਾ— ੧. ਕਲਿ ਤਾਤੀ ਠਾਂਢਾ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸਦਾ ਸੁਖ ਪਾਉ ॥

[ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੨੮੮]

੨. ਆਤਸ ਦੁਨੀਆ ਖੁਨਕ ਨਾਮੁ ਖੁਦਾਇਆ ॥

[ਵਾਰ ਮਲਾਰ ਮਃ ੧, ਅੰਗ ੧੨੯੧]

ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਿਥਿਆ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਰੁੜੀ ਜਾਂਦੀ ਉਮਰ ਤੇ ਜੀਵ ਕਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਧਾਰਦਾ।

ਯਥਾ— ੧. ਬਹਤੀ ਜਾਤ ਕਦੇ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨ ਧਾਰਤ ॥ ਮਿਥਿਆ ਮੋਹ ਬੰਧਹਿ ਨਿਤ ਪਾਰਚ ॥

[ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੭੪੩]

੨. ਮਿਥਿਆ ਮੋਹਿ ਮਗਨੁ ਥੀ ਰਹਿਆ ਝੂਠ ਸੰਗਿ ਲਪਟਾਨਾ ॥

ਨਾਨਕ ਦੀਨ ਸਰਣਿ ਕਿਰਪਾ ਨਿਧਿ ਰਾਖੁ ਲਾਜ ਭਗਤਾਨਾ ॥

[ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੭੭੭]

ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮਿਥਿਆ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਮੂਰਖ ਅਗਿਆਨੀ ਜੀਵ ਸਤਿ ਕਰਕੇ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਯਥਾ— ਮਿਥਿਆ ਵਸਤੁ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮਾਨੀ ॥ ਹਿਤ ਲਾਇਓ ਸਠ ਮੂੜ ਅਗਿਆਨੀ ॥

[ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੦੦੪]

ਚਰਣ ਕਮਲ ਸਰਣਾਇ ਨਰਾਇਣ ॥

ਹੇ ਨਰਾਇਣ=ਨਰਾਂ-ਨਰਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆਇਣ=ਆਉਣ ਵਾਲੇ, ਵਾ—ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਾ+ਰਾਇਣ ਅਵਿੱਦਿਆ ਰੂਪ ਰਾਤ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਜੋ ਕਮਲਾਂ ਤੋਂ ਨਾਲੋਂ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਹਨ, ਮੈਂ ਐਸੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸਰਣਾਇ=ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਜਿਥੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਵੀ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕਮਲ ਵਿੱਚ ਗੁਣ ਦਿਸ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰੀਵ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨਤਾ ਦਿਖਾਈ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਮਲ ਵਿੱਚ ਨਿਰਲੇਪਤਾ ਦਾ ਗੁਣ ਹੈ।

ਯਥਾ— ਜੈਸੇ ਜਲ ਮਹਿ ਕਮਲ ਅਲੇਪ ॥

[ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੨੭੨]

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕਮਲ ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਗੁਣ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਲਿਪਾਏਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਲੇਪ ਹਨ, ਕਮਲ ਵਿੱਚ ਕੋਮਲਤਾ ਦਾ ਗੁਣ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਕੋਮਲਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਮਲ ਵਿੱਚ ਸੁਗੰਧੀ ਦਾ ਗੁਣ ਹੈ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਰੂਪ ਸੁਗੰਧੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਰੂਪ ਭੋਰਾ ਉਸ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— ੧. ਅਲਿ ਮਕਰੰਦ ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਿਉ ਮਨੁ ਫੇਰਿ ਫੇਰਿ ਰੀਝੈ ॥

[ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੩੨੧]

੨. ਹਰਿ ਚਰਣ ਕਵਲ ਮਕਰੰਦ ਲੋਭਿਤ ਮਨੋ ਅਨਦਿਨੋ ਮੋਹਿ ਆਗੀ ਪਿਆਸਾ ॥

[ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੧੩]

੩. ਤੁਮਹੀ ਕਾਰਨ ਕਰਨ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਹਰਿ ਸਰਨ ॥

[ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੮੯੬]

੪. ਚਰਨ ਕਮਲ ਨਾਨਕ ਸਰਣਾਈ ਰਾਮ ਨਾਮ ਜਪਿ ਨਿਰਮਲ ਮੰਤ ॥

[ਬਿਲਾਵਲ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੮੨੫]

ਦੀਨਾ ਨਾਥ ਭਗਤ ਪਰਾਇਣ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ! ਆਪ ਜੀ ਦੀਨਾ=ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਨਾਥ=ਸੁਆਮੀ ਹੋ ਅਤੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਪਰਾਇਣ=ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਹੋ, ਵਾ-ਭਗਤ ਆਪ ਜੀ ਵਿੱਚ ਪਰਾਇਣ=ਤਤਪਰ ਹਨ।

ਯਥਾ— ੧. ਦੀਨਾ ਨਾਥ ਸਰਬ ਸੁਖਦਾਤਾ ॥ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਚਰਣੀ ਮਨੁ ਰਾਤਾ ॥

[ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੧੫੪]

੨. ਦੀਨਾ ਨਾਥ ਅਨਾਥ ਕਰੁਣਾ ਮੈ ਸਾਜਨ ਮੀਤ ਪਿਤਾ ਮਹਤਰੀਆ ॥

[ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੨੦੩]

੩. ਦੀਨਾ ਨਾਥ ਦਇਆਲ ਮੇਰੇ ਸੁਆਮੀ ਦੀਨਾ ਨਾਥ ਦਇਆਲ ॥

[ਬਿਲਾਵਲ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੮੩੮]

ਅਨਾਥਾ ਨਾਥ ਭਗਤ ਭੈ ਮੇਟਨ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ! ਆਪ ਅਨਾਥਾ=ਯਤੀਮਾਂ ਦੇ ਨਾਥ=ਸੁਆਮੀ, ਮਾਲਕ ਹੋ ਅਤੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਭੈ=ਡਰ ਨੂੰ ਮੇਟਨ=ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ।

ਯਥਾ— ੧. ਅਨਾਥਰ ਨਾਥ ਦਇਆਲ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਸਰਬ ਦੋਖ ਭੈ ਹਰਣੀ ॥

[ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੨੧੯]

੨. ਭੈ ਦੂਰਿ ਕਰਤਾ ਪਾਪ ਹਰਤਾ ਦੁਸਹ ਦੁਖ ਭਵ ਖੰਡਨੋ ॥

[ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੯੨੫]

ਇਹ ਉਪਰਲੀ ਤੁਕ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਅਨਾਥ, ਯਤੀਮ, ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਸਹਾਇਕ ਹੈ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੈਅ ਨੂੰ ਮੇਟਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਸਾਖੀ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਸਾਖੀਆਂ ਸਤਿਜੁਗ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕਲਿਜੁਗ ਤੱਕ ਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਕਿਤ ਹਨ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਰਾਮ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਅਨਾਥਾਂ ਦਾ ਭੈਅ ਮੇਟਿਆ। ਜੋ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਆਏ ਜੈਸਾ ਕਿ ਬਾਲੀ ਦਾ ਭੈਅ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ, ਜੋ ਸੁਗਰੀਵ ਲੁਕ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਸ਼ਰਨ ਆਏ ਸੁਗਰੀਵ ਦਾ ਭੈਅ ਦੂਰ ਕੀਤਾ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਰਨ ਆਏ ਵਿਭੀਸ਼ਨ ਦਾ ਭੈਅ ਦੂਰ ਕੀਤਾ। ਰਾਮਾਇਣ ਵਿੱਚ ਐਸੇ ਸੈਂਕੜੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹਨ ਤੇ ਦੁਆਪਰ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰੂਪ ਹੋ, ਕਰਕੇ ਸੈਂਕੜੇ ਅਨਾਥਾਂ ਦਾ ਭੈਅ ਦੂਰ ਕੀਤਾ। ਸੌਲਾਂ (੧੬) ਹਜ਼ਾਰ ਕੰਨਿਆਂ ਭੂਮਾਂ ਸੁਰ ਦੈਤ ਦੀ ਕੈਦ ਵਿੱਚੋਂ ਛੁਡਾਈ, ਜੋ ਰਾਤ-ਦਿਨ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਨਾਥ ਹਾਂ ਤੇ ਕਲਿਜੁਗ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦਸ ਸਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਕਿੰਨਿਆਂ ਦੇ ਭੈਅ ਦੂਰ ਕੀਤੇ। ਇਹ ਇੱਕ ਲੰਮੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਸੈਂਕੜੇ ਨਹੀਂ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਬਲਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਾਲਾ ਕਰਤਵ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਭੀ ਨਿਭਾਈਆ। ਜੈਸਾ ਕਿ ਗਿਲਜ਼ੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ੧੮ ਹਜ਼ਾਰ ਲੜਕੀਆਂ, ਜੋ ਗਜ਼ਨੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਬੱਲੋ ਦੇ ਹੌਂਡ 'ਤੇ ਘੋਰ ਕੇ ੮ ਦਿਨ ਦੇ ਭੁੱਖਿਆਂ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ੧੮ ਹਜ਼ਾਰ ਕੰਨਿਆਂ, ਜੋ ਅਨਾਥਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾਅ ਕੇ ਘਰ-ਘਰ ਪੁਚਾਈਆਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੈਅ ਰਹਿਤ ਕੀਤਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਰਦਾਸਾਂ, ਜੋਦੜੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਜੋ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਖਾਲਸੇ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭੈਅ ਦੂਰ ਕੀਤਾ। ਸੋ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਸਾਖੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਸਾਖੀ ਨਿੱਕੀ ਬੱਚੀ ਤੇ ਬਿਰਧ ਬਾਬੇ ਦੀ, ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ—ਜਲੰਧਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਸੇਠ, ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ ਪੰਜ ਪੁੱਤਰ ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਦਾ ਨਾਮ

ਰਾਮਾ ਕਰਕੇ ਸੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਸੱਜ ਕੇ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਹ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਸਿੰਘ ਸੀ, ਇਸਦੇ ਘਰ ਇੱਕ ਬੇਟੀ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ, ਜੋ ਮਾਂ-ਪਿਉ ਨੇ ਜੰਮਦਿਆਂ ਹੀ ਸਿੱਖੀ ਦੀਆਂ ਲੋਗੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਪਾਲੀ ਤੇ ਅਚਾਨਕ ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ, ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੱਡੇ ਜੁੱਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੋ ਛੋਟੇ ਜੁੱਧ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾ ਗਿਆ ਤੇ ਉਧਰ ਜਲੰਧਰ ਐਸਾ ਭਾਣਾ ਵਰਤਿਆ ਕਿ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪਿਤਾ ਜੋ ਇੱਕ ਬੜਾ ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਸੇਠ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਕਦੇ ਵੀ ਭੁੱਖ ਨਾ ਜਾਗੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਮੌਤ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹਿਲੂਣਾ ਜਿਹਾ ਦਿੱਤਾ। ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਬਿਮਾਰੀ ਪਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਟੱਬਰਾਂ ਦੇ ਟੱਬਰ ਮਰ ਗਏ ਸਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਹਾਂਮਰੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੇਠ ਦੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਚਾਰ ਪੁੱਤਰ ਇਸ ਮਹਾਂਮਰੀ ਵਿੱਚ ਮਰ ਗਏ। ਤੇ ਸ਼ਰੀਕਾਂ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਇਦਾਦ ਨਿਤਾਣਾ ਜਾਣ ਕੇ ਦੱਬ ਲਈ। ਰੋ-ਰੋ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਜੋਤ ਗਵਾ ਬੈਠਾ। ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਵੀ ਇਸ ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਇਕੱਲਿਆਂ ਛੱਡ ਕੇ ਸੱਚਖੰਡ ਗਵਨ ਕਰ ਗਈ। ਐਡੇ ਵੱਡੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਦੋ ਜੀਅ ਰਹਿ ਗਏ—ਬਾਬਾ ਤੇ ਪੋਤਰੀ। ਅਖੀਰ ਮਨ ਬਣਾਇਆ ਕਿ ਹੁਣ ਬਾਕੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਤੀਤ ਕੀਤੀ ਜਾਏ। ਆਪਣੀ ਪੋਤਰੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜਲੰਧਰ ਤੋਂ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਰਾਹੇ ਟੁਰਿਆ। ਸਹਿਜੇ-ਸਹਿਜੇ ਤੁਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਨੇਤਰਹੀਣ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦੀ ਡੰਗੋਰੀ ਉਸਦੀ ਪੋਤਰੀ ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ, ਜੋ ਬਾਰਾਂ-ਤੇਰਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਧਰ ਕੇ ਆਪਣਾ ਪੰਧ ਮੁਕਾਉਂਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਚਾਨਕ ਡਿਸਕੋਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਬੱਚੀ ਦੇ ਪੁੱਛਣ ਤੋਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬੇਟੀ! ਪੁੱਤਰਾਂ ਦਾ ਮੋਹ ਬੜੀ ਬਲਾ ਹੈ, ਕਦੇ-ਕਦੇ ਆਣ ਚਿੰਬੜਦੀ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਪਿਤਾ ਔਰ ਤੇਰੇ ਤਾਏ ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਜ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਮੇਰੇ ਖੋਟੇ ਕਰਮ, ਪਰ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਭਾਰ ਤੇਰੇ ਵੀ ਮੋਢਿਆਂ 'ਤੇ ਆ ਪਿਆ। ਉਸ ਸ਼ੇਰ ਬੱਚੀ ਨੇ ਸੁਣ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਿਤਾ ਜੀ ਅਗਿਆਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿੱਚ ਰੋਣਾ ਹੈ। ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦਿਆਂ ਗੁਰੂ-ਗੁਰੂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਸੁਆਸ ਸਫਲੇ ਹੋਣ। ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਡੰਡੀਆਂ-ਪਗਡੰਡੀਆਂ ਤੁਰਦਿਆਂ ਸਰੀਰ ਥੱਕ ਗਏ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਵਕਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਰਾਤ ਕੱਟਣ ਦਾ ਕੋਈ ਵਸੀਲਾ ਨਹੀਂ। ਅੱਗੇ ਇੱਕ ਨਾਲਾ ਆਇਆ। ਇੱਕ ਰਾਤ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਤੇ ਦੂਜਾ ਚੰਦਰਮਾ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਿਆ, ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਬੱਦਲ ਵਾਈ ਹੈ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਬਿਜਲੀ ਲਿਸ਼ਕਦੀ, ਜੋ ਕਿਤੇ-ਕਿਤੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਰਾਹ ਵਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਬੱਚੀ ਨੇ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਨਾਲੇ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਤਾਂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੇਟੀ! ਕਿਸੇ ਪੁਲ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਕਰ ਤਾਂ ਕਿ ਨਾਲਾ ਪਾਰ ਕਰ ਸਕੀਏ। ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਵਿੱਚ ਦੇਖ ਕੇ ਬੀਬੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਾਡੀ ਅਰਦਾਸ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਡੀ ਇਹ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਬਿਰਛ ਜੋ ਟੁੱਟ ਕੇ ਨਾਲੇ ਉੱਤੇ ਡਿਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਡੇ ਪਾਰ ਹੋਣ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਪੁਲ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਬੈਠ-ਬੈਠ ਕੇ ਉਸ ਬਿਰਛ ਦੇ ਉੱਤੇ ਦੀ ਨਾਲੇ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕੀਤਾ। ਬਾਬੇ ਨੇ ਇਸ ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੇਟੀ! ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਅੱਗ ਮਚਦੀ ਜਾਂ ਦੀਵੇ ਦੀ ਲੋਅ ਵੇਖ ਤਾਂ ਕਿ ਕਿਤੇ ਰਾਤ ਕੱਟਣ ਦੀ ਢੋਅ ਬਣ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਥੱਕੇ-ਟੁੱਟੇ, ਭੁੱਖਣ ਭਾਣੇ ਇੱਕ ਅੱਗ ਦੀ ਸੇਧ ਤੁਰ ਪਏ, ਜਦੋਂ ਅੱਗ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਦੀਨ-ਮਨ ਹੋ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈ ਰੱਬ ਦੇ ਬੰਦਿਓ! ਅੱਗ ਸੇਕ ਲਈਏ। ਅੱਗ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਬੈਠੇ ਪਠਾਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਾਂ-ਹਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਸੇਕੋ। ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਅੱਗ ਸੇਕੀ ਤੇ ਭੁੱਖ ਦੇ ਦੁਖ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁੱਕੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਸੇਕੀਆਂ ਤੇ ਸੁਆਹ ਝਾੜ ਕੇ ਖਾਧੀਆਂ। ਇਹ ਦਾਦਾ ਪੋਤੀ ਅਰਾਮ ਕਰਨ ਲਗੇ ਤੇ ਪਠਾਨ ਇਸ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾ ਕੇ ਵੇਚਣ ਦੀ ਸਾਲਾਹ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹੇ ਚੱਲਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਠਾਨਾਂ ਨੇ ਦਬਕਾ ਮਾਰ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਠਹਿਰੋ! ਕਿਥੇ ਚਲੇ ਹੋ? ਬਾਬਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਭਾਈ! ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੁਝ ਚੁੱਕਿਆ ਚੁਰਾਇਆ ਨਹੀਂ, ਸਾਡੇ ਦੀਨ-ਦੁਖੀਆਂ 'ਤੇ ਤਰਸ ਕਰੋ। ਪਠਾਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਕਵਾਸ ਨਾ ਕਰ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਗੁਲਾਮ ਹੋ। ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜਿਮੀਂਦਾਰ ਜੋ ਵਾਹੀ ਕਰਨ ਲਈ ਖੂਹ 'ਤੇ

ਪਹੁੰਚਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਜਿਮੀਂਦਾਰ! ਆਹ ਲੈ ਬਖਸ਼ੀਸ਼, ਬੁੱਢਾ ਬਾਬਾ ਤੇਰੇ ਖੂਹ ਦੀ ਰਾਖੀ ਰਖਿਆ ਕਰੇਗਾ, ਰੋਂਦੇ ਕੁਰਲਾਉਂਦੇ ਬਾਬੇ ਕੋਲੋਂ ਉਸਦੀ ਪੋਤਰੀ ਨੂੰ ਪਠਾਨ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਵਿਛੋੜ ਕੇ ਲੈ ਤੁਰੇ। ਅੱਗੇ ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਨਵਾਂ ਡੋਲਾ ਲਈ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਮੂਹਰੇ ਤੁਰੇ ਆਉਂਦੇ ਇੱਕ ਅਸਵਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਬਦਰਾ (ਮਾਲ) ਖਰੀਦੇਂਗਾ? ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਕੇ ਦਸਦਾ ਹਾਂ। ਮਾਲਕ ਦੇ ਹਾਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੌਦਾ ਤੈਅ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਤੇ ਰਾਜਪੂਤ ਦੇ ਨੌਕਰ ਨੇ ਪਠਾਣਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਤਨੇ ਦਾ ਲਿਆ ਹੈ? ਤਾਂ ਪਠਾਣ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਦਾ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਚਾਲੀ ਲਵਾਂਗੇ। ਚਾਲੀ ਰੁਪਏ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਦੀ ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਰਾਜਪੂਤ ਖਰੀਦ ਕੇ ਆਪਣੀ ਘਰਵਾਲੀ ਦੀ ਦਾਸੀ ਬਣਾ ਕੇ ਲੈ ਤੁਰਿਆ। ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਗ੍ਹਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਨਵ-ਵਿਆਹੀ ਇਸਤਰੀ ਲੇਟ ਗਈ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁੱਠੀ ਚਾਪੀ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਬੱਚੀ ਡਸਕੋਰਿਆਂ ਨਾਲ ਰੋਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਰਾਣੀ ਨੇ ਝਿੜਕ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਦਫਾ ਹੋ। ਮੇਰੇ ਆਰਾਮ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈਂ। ਹਵੇਲੀ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਆਈ ਤਾਂ ਚੌਕੀਦਾਰ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਰੌਸ਼ਨਦਾਨ ਰਾਹੀਂ ਲਿਫ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੀ, ਜਾਂਦੀ ਹੋਈ ਰਸਤੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਰੱਖਦੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਸੇ ਰਸਤੇ ਵਾਹੋ ਦਾਹੀ ਦੌੜ ਪਈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਖੂਹ 'ਤੇ ਬੈਠਿਆਂ ਅੱਠ ਪਹਿਰ ਹੋ ਗਏ, ਸਵੇਰੇ ਜਿਮੀਂਦਾਰ ਹਲ ਜੋੜਨ ਆਇਆ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਰੋਂਦੇ ਛੱਡ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਵੇਂ ਹੀ ਰੋਂਦੇ ਤਕਿਆ ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਲਗਿਆ ਕਿ ਹੇ ਬਾਬਾ! ਜੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਰੋਣਾ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਕੌਣ ਮੇਟ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਤੈਨੂੰ ਅੱਠ ਪਹਿਰ ਰੋਂਦਿਆਂ ਹੋ ਗਏ, ਪਰ ਤੂੰ ਅਜੇ ਰੋਣ ਤੋਂ ਥਕਿਆ ਨਹੀਂ? ਬਾਬਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪੰਜ ਪੁੱਤਰ ਮਰ ਗਏ, ਪਰ ਮੈਂ ਇਤਨਾ ਨਹੀਂ ਰੋਇਆ, ਪਰ ਇਹ ਬੱਚੀ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਦੁੱਖ ਮੈਨੂੰ ਵਲੰਦਰੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। “ਬਹੁੜ ਕਲਗੀ ਵਾਲਿਆ” ਕਹਿ ਕੇ ਫਿਰ ਰੋ ਪਿਆ। ਕਲਗੀ ਵਾਲੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਣ ਕੇ ਜਿਮੀਂਦਾਰ ਤੁਬਕਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਬਾਬਾ! ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਹੈਂ? ਬਾਬਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਲਈ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਚਲਿਆ ਹਾਂ। ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ। ਇਹ ਸੁਣਦਿਆਂ ਜਿਮੀਂਦਾਰ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਥਲਿਓਂ ਮਿਟੀ ਨਿਕਲ ਗਈ ਤੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਬਾਬਾ! ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਤਕਲੀਫ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ, ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਵੱਲੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਹੈਂ ਤੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈਂ। ਇਤਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਜਿਮੀਂਦਾਰ ਉਥੋਂ ਡਰਦਾ ਮਾਰਾ ਖਿਸਕ ਗਿਆ। ਬਾਬੇ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹੇ ਅਨਾਥਾਂ ਦੇ ਨਾਥ ਕਲਗੀ ਵਾਲੇ ਮੇਰੇ ਦੀਨ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰੋ। ਬਾਬੇ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਅਰਦਾਸ ਵਿੱਚ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਸਨ ਕਿ ਅਚਾਨਕ ਬੱਚੀ ਨੇ ਗਲਵਕੜੀ ਪਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਬਾ! ਮੈਂ ਆ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਦੋਵੇਂ ਤੁਰਨ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਅਚਾਨਕ ਪਠਾਣਾਂ ਨੇ ਫਿਰ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਠਹਿਰੋ! ਕਿਥੇ ਚਲੇ ਹੋ? ਬਾਬੇ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਬਚਾਅ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਦੋਨਾਂ ਨੇ ਦੀਨ ਮਨ ਹੋ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ। ਬਾਬੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ! ਆਪਣੇ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੱਖ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਦੀ ਇਜ਼ਤ ਬਚਾਓ। ਅਚਾਨਕ ਉਸੇ ਛਿਨ ਇੱਕ ਤੀਰ ਪਿੱਪਲ ਵਿੱਚ ਵਜਾ ਤੇ ਦੂਜਾ ਪਠਾਣ ਦੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਵੱਜਾ। ਵੀਹ-ਪੱਚੀ ਸਿੰਘਾਂ ਸਮੇਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਪ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹੁੰਚੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅਨਾਥਾਂ ਨੂੰ ਭੈਅ ਰਹਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਬਿਰਦ ਪਾਲਿਆ।

ਯਥਾ— ਨਾਥ ਨਰਹਰ ਦੀਨ ਬੰਧਵ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਦੇਵ ॥

ਭੈ ਤ੍ਰਾਸ ਨਾਸ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਗੁਣ ਨਿਧਿ ਸਫਲ ਸੁਆਮੀ ਸੇਵ ॥

[ਗੁਜਰੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੫੦੮]

ਜਦੋਂ ਬੱਚੀ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਪੂ ਜੀ! ਆ ਗਏ ਤਾਂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਪਠਾਣ ਆ ਗਏ। ਬਾਬੇ ਦਾ ਭੈਅ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਬੱਚੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆ ਗਏ। ਬਾਬੇ ਨੇ ਚੌਂਕ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆ ਗਏ? ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਘੋੜੇ ਤੋਂ ਉਤਰੇ, ਬੱਚੀ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ

ਹੱਥ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਬਾਬਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਪੁੱਤਰੀ! ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਪਕੜ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਲਵਾ ਦੇ। ਬੀਬੀ ਨੇ ਹੱਥ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਲਵਾਏ ਤੇ ਬਾਬਾ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਸਿਰ ਧਰ ਕੇ ਭੁਬੀਂ ਰੋ ਪਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ! ਜੇ ਅੱਖਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਤੇ ਰੱਜ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹੋ। ਜਦੋਂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਜੋਤਿ ਪਰਤ ਆਈ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਕ੍ਰਿਤ-ਕ੍ਰਿਤ ਹੋਇਆ।

ਸਾਧਸੰਗਿ ਜਮਦੂਤ ਨ ਭੇਟਨ ॥੨॥

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸਤਿਸੰਗਤ ਵਿੱਚ, ਵਾ—ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ ਜਮਦੂਤ ਭੇਟਨ=ਮਿਲਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਜੀਵਨ ਰੂਪ ਅਨੁਪ ਦਇਆਲਾ ॥ ਰਵਣ ਗੁਣਾ ਕਟੀਐ ਜਮ ਜਾਲਾ ॥੩॥

ਹੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜੀਵਨ ਰੂਪ, ਦਇਆਲਾ=ਦਇਆ ਦੇ ਘਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ! ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਅਨੁਪ=ਉਪਮਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਰਵਣ=ਉਚਾਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜਮਾਂ ਦਾ ਜਾਲਾ=ਫਾਹਾ ਕਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਰਸਨ ਨਿਤ ਜਾਪੈ ॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਐਸੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਨਾਮ ਨੂੰ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਹੀ ਜਪਦਾ ਰਹਾਂ, ਵਾ—ਜੋ ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ=ਮ੍ਰਿਤਯੂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਦੇ ਹਨ।

ਰੋਗ ਰੂਪ ਮਾਇਆ ਨ ਬਿਆਪੈ ॥੪॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਗ ਰੂਪ ਮਾਇਆ ਨਹੀਂ ਬਿਆਪਦੀ। ਵਾ—ਐਸੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਰੋਗ ਰੂਪ ਮਾਇਆ ਨਾ ਬਿਆਪੈ=ਲੱਗੇ।

ਜਪਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸੰਗੀ ਸਭਿ ਤਾਰੇ ॥

ਜਿਸ ਜਗਿਆਸੂ ਨੇ ਗੋਬਿੰਦ=ਗੋ=ਧਰਤੀ ਦੀ ਬਿੰਦ=ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਿਆ ਹੈ, ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਸੰਗੀ ਤਾਰ ਲਏ ਹਨ।

ਪੋਹਤ ਨਾਹੀ ਪੰਚ ਬਟਵਾਰੇ ॥੫॥

ਜੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ ਪੰਚ ਬਟਵਾਰੇ=ਠੱਗ ਪੋਹਤ=ਪੋਹਦੇ ਨਹੀਂ, ਭਾਵ ਉਸ ਉੱਤੇ ਪੋਹਤ=ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੁ ਧਿਆਏ ॥ ਸਰਬ ਫਲਾ ਸੋਈ ਜਨੁ ਪਾਏ ॥੬॥

ਮਨ, ਬਚ=ਬਾਣੀ ਕ੍ਰਮ=ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਜੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੂ=ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਓਹੀ ਜਨੁ=ਪੁਰਸ਼ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ ਸਰਬ=ਸਾਰੇ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਪਾਏ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

**ਧਾਰਿ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ ਅਪਨਾ ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਨਾ ॥
ਕੇਵਲ ਨਾਮੁ ਭਗਤਿ ਰਸੁ ਦੀਨਾ ॥੧॥**

ਜਿਸਨੂੰ ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ=ਕਿਰਪਾ ਧਾਰ ਕੇ ਆਪਣਾ ਦਾਸ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਰੇ ਰਸਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦਾ ਅਭਾਵ ਕਰਕੇ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਦਾ ਰਸ ਦੀਨਾ=ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

**ਆਦਿ ਮਧਿ ਅੰਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ ॥
ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ॥੮॥੧॥੨॥**

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸਨੂੰ ਨਾਮ-ਭਗਤੀ ਦਾ ਰਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਸ ਜਗਿਆਸੂ ਨੇ ਐਸਾ ਨਿਸਚਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਦਿ, ਮਧਿ ਅਤੇ ਅੰਤ ਤਿੰਨਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ। ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥

ਮੁਖਵਾਕ ਨੰਬਰ ੧੪੩

[ਆਦਿ ਅੰਗ ੭੬੧]

**ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਬੇਦ ਪੁਰਾਣ ਪੁਕਾਰਨਿ ਪੋਥੀਆ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸਭਿ ਕੁਝ
ਗਾਲੀ ਹੋਛੀਆ ॥੧॥ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਅਪਾਰੁ ਭਗਤਾ ਮਨਿ ਵਸੈ ॥ ਜਨਮ ਮਰਣ ਮੋਹੁ ਦੁਖੁ ਸਾਧੂ
ਸੰਗਿ ਨਸੈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮੋਹਿ ਬਾਦਿ ਅਹੰਕਾਰਿ ਸਰਪਰ ਗੁੰਨਿਆ ॥ ਸੁਖੁ ਨ ਪਾਇਨਿ ਮੂਲਿ
ਨਾਮ ਵਿਛੁੰਨਿਆ ॥੨॥ ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਧਾਰਿ ਬੰਧਨਿ ਬੰਧਿਆ ॥ ਨਰਕਿ ਸੁਰਗਿ ਅਵਤਾਰ ਮਾਇਆ
ਧੰਧਿਆ ॥੩॥ ਸੋਧਤ ਸੋਧਤ ਸੋਧਿ ਤਤੁ ਬੀਚਾਰਿਆ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸੁਖੁ ਨਾਹਿ ਸਰਪਰ ਹਾਰਿਆ ॥੪॥
ਆਵਹਿ ਜਾਹਿ ਅਨੇਕ ਮਰਿ ਮਰਿ ਜਨਮਤੇ ॥ ਬਿਨੁ ਬੁਝੇ ਸਭੁ ਵਾਦਿ ਜੋਨੀ ਭਰਮਤੇ ॥੫॥ ਜਿਨੁ
ਕਉ ਭਏ ਦਇਆਲ ਤਿਨੁ ਸਾਧੂ ਸੰਗੁ ਭਇਆ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਤਿਨੀ ਜਪਿ ਲਇਆ
॥੬॥ ਖੋਜਹਿ ਕੋਟਿ ਅਸੰਖ ਬਹੁਤੁ ਅਨੰਤ ਕੇ ॥ ਜਿਸੁ ਬੁਝਾਏ ਆਪਿ ਨੇੜਾ ਤਿਸੁ ਹੇ ॥੭॥ ਵਿਸਰੁ
ਨਾਹੀ ਦਾਤਾਰ ਆਪਣਾ ਨਾਮੁ ਦੇਹੁ ॥ ਗੁਣ ਗਾਵਾ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ਨਾਨਕ ਚਾਉ ਏਹੁ ॥੮॥੨॥੫॥੧੬॥**

ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਇਹ ਮੁਖਵਾਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੂਹੀ ਰਾਗਣੀ ਵਿੱਚ ਅੰਕਿਤ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਰਸਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਬੇਦ ਪੁਰਾਣ ਪੁਕਾਰਨਿ ਪੋਥੀਆ ॥

ਚਾਰ ਬੇਦ, ਸਤਾਈ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ, ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਧਾਰਮਿਕ ਪੋਥੀਆ=ਪੁਸਤਕਾਂ (ਗ੍ਰੰਥ) ਏਹੋ ਗੱਲ ਪੁਕਾਰਨਿ=ਪੁਕਾਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਭਾਵ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ :

ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸਭਿ ਕੁਝ ਗਾਲੀ ਹੋਛੀਆ ॥੧॥

ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਕੂੜ=ਝੂਠ ਹੈ ਤੇ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਹੋਛੀਆ=ਤੁਛ ਹਨ, ਵਾ—ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਝੂਠੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਛੀਆਂ ਹਨ।

ਯਥਾ— ੧. ਬਹੁ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬਹੁ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਪੇਖੇ ਸਰਬ ਵਢੋਲਿ ॥

ਪੂਜਸਿ ਨਾਹੀ ਹਰਿ ਹਰੇ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਅਮੋਲ ॥

[ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੨੬੫]

੨. ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਝੁਠੇ ਕੁਚਲ ਕਛੋਤਿ ॥ ਬੇਦ ਪੁਕਾਰਹਿ ਭਗਤਿ ਸਰੋਤਿ ॥

[ਬਿਲਾਵਲ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੮੩੧]

੩. ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨ ਟੂਟਸਿ ਪਟਲ ॥ ਸੋਧੇ ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸਗਲ ॥

[ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੮੯੦]

੪. ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸਭੁ ਝੁਠੁ ਪਰਾਨੀ ॥

ਗੋਵਿਦ ਭਜਨ ਬਿਨੁ ਅਵਰ ਸੰਗਿ ਰਾਤੇ ਤੇ ਸਭਿ ਮਾਇਆ ਮੂਠੁ ਪਰਾਨੀ ॥

[ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੮੯੦]

ਨਾਮ ਦੇ ਮਹਾਤਮ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੇਯਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਅਠਾਰਹ ਠੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ, ਚਾਰ ਜੁਗ ਕੈਲਾਸ ਪਰਬਤ ਦੀ ਸਮਾਧੀ, ਦਸਮ ਦੁਆਰ, ਕੁਰਸ਼ੇਤਰ

ਦੀ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਅਸ਼ੁਮੇਧ ਯੱਗ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭੰਗ ਨਾ ਪਵੇ ਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਵਰਸ਼ ਸਿਰ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਕਰਕੇ ਤਪੱਸਿਆ ਤੇ ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਕਰੋੜਾਂ ਵਰਸ਼ ਧੂਣੀਆਂ ਤਾਪਦਾ ਰਹੇ, ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਉਪਰ ਦਸੇ ਨਾਲੋਂ ਨਾਮ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਿਹਾ :

ਯਥਾ— ਜੈਸੇ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਪਰਸ ਕੀਓ, ਜੁਗ ਚਾਰਿ ਚੜ੍ਹਿਓ ਕੈਲਾਸ਼ ਰਹਿਓ ॥
ਜੈਸੇ ਲਾਖ ਬਾਰ ਕੁਰਛੇਤਰ ਮੈਂ, ਅਸਮੇਧ ਜਗ ਅਭੰਗ ਠਇਓ ॥
ਜੈਸੇ ਕੋਟ ਬਰਸ ਤਪ ਉਰਧ ਮੁਖੀ, ਬੈਸੰਤਰ ਮੈਂ ਤਨ ਦਾਹ ਦਇਓ ॥
ਫੁਨਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਤੀ, ਜਿਨ ਏਕ ਬਾਰ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿਓ ॥

[ਕਬਿਤ ਸਵੱਯੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ]

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹੋਰ ਭੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ, ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਦੇਖ ਲਵੇ ਦਾ ਬਚਨ ਕੀਤਾ। ਉਤਮ ਨਾਮ ਹੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾਸ। ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਨਾਮ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।

ਯਥਾ— ੧. ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ ਸੋਧਿ ਦੇਖੁ ਉਤਮ ਹਰਿ ਦਾਸਾ ॥

ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਕੋ ਥਿਰੁ ਨਹੀ ਨਾਮੇ ਬਲਿ ਜਾਸਾ ॥ [ਮਾਰੂ ਵਾਰ ਸਲੋਕ ਮ: ੩, ਅੰਗ ੧੦੯੦]

੨. ਗੁਣ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮ ਧੁਨਿ ਬਾਣੀ ॥ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬੇਦ ਬਖਾਣੀ ॥

[ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੨੯੬]

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਤੋਂ ਜੋ ਸਿਧਾਂਤ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਇੱਕ ਸਾਖੀ ਵੀ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਿਤਨਾ ਕੋਈ ਮਰਜ਼ੀ ਦਾਨੀ ਅਤੇ ਗਿਆਨੀ ਹੋਵੇ ਸਭ ਨਿਸਫਲ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ :

ਸਾਖੀ—ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੋਪਾਲ ਦੱਤ—ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ

ਚੜ੍ਹਿਆ ਸੋਧਣਿ ਧਰਤਿ ਲੁਕਾਈ ॥੨੪॥

[ਭਾ: ਗੁਰਦਾਸ, ਵਾਰ ੧]

ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਭਲੇ ਹਿਤ ਵਿਚਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਭਗਵਾਨ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਅਰਾਧਨਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਵਸਾਈ ਕਾਂਸ਼ੀ ਪੁਰੀ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਦੀ ਥਾਂ ਅਸੱਤ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਪਾਖੰਡ ਬਹੁਤ ਵਧ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਪਾਖੰਡ ਦਾ ਖੰਡਨ, ਨਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਗੁਣ ਤੋਂ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਕਾਂਸ਼ੀ ਪੁਰੀ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਕਰੋ। ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਮੰਨ ਕੇ ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਾਂਸ਼ੀ ਪੁਰੀ ਆ ਪਹੁੰਚੇ ਤੇ ਇੱਕ ਰਮਣੀਕ ਥਾਂ ਦੇਖ ਕੇ ਡੇਰਾ ਲਾ ਬੈਠੇ। [ਜਿਸ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਉਥੇ ਅਸਥਾਨ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਾਗ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹੈ, ਜੋ ਲਕਸ਼ਾ ਰੋਡ 'ਤੇ ਹੈ। ਸੰਮਤ ੧੫੬੮ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਨਾਰਸ ਪਹੁੰਚੇ ਸਨ।] ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪੰਡਿਤ ਗੋਪਾਲ ਦੱਤ, ਜੋ ਕਾਂਸ਼ੀ ਦਾ ਸਭਾਜਿਤ ਪੰਡਿਤ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਨੇ ਦਿਗ ਵਿਜੇ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਗੋਪਾਲ ਦੱਤ ਨੇ ਜਦੋਂ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਫਕੀਰੀ ਲਿਬਾਸ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਪਹੁੰਚੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਨੇ ਭਵਿੱਖਤ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਕਲਿਜੁਗ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰ ਕੇ ਆਉਣਾ ਹੈ :

ਯਥਾ— ਏਵੰ ਵੈ ਧਰਮ ਪਰਾਚੁਰਯੰ ਭਵਿਖਯਾਤਿ ਸਦਾ ਕਲਉ ॥੩੩॥

ਤਦਾ ਵੈ ਲੋਕ ਰਖਯਾਰਥੰ ਮਲੇਛਾਨਾਂ ਨਾਸ ਹੇਤੁਬੇ ॥

ਪਸਚਮੇਤੁ ਸੁਭੇ ਦੇਸੇ ਬੇਦੀ ਬੰਸੇਚ ਨਾਨਕਉ ॥੩੪॥

ਉਸੀ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਹੋਰਨਾਂ ਪੰਡਿਤਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਧੀਨ ? ਕਿ ਆਪ ਕਿਹੜਾ ਕਿਹੜਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹੋ ? ਆਪ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਿ ਜੇ ਕਰ ਅਸਾਂ ਨੇ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ, ਇਹ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਕੋਈ ਅਨਪੜ੍ਹ ਆਦਮੀ ਚਰਚਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਧਰ-ਉਧਰ ਨਿਗਾ ਮਾਰੀ ਤਾਂ ਹੋਰ ਅਨਪੜ੍ਹ ਆਦਮੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਪਿਆ। ਨੇੜੇ ਹੀ ਇੱਕ ਮਰੇ ਹੋਏ ਕੁੱਤੇ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਖਿਲਰੀਆਂ ਪਈਆਂ ਸਨ। ਉਸੇ ਉੱਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪੈ ਗਈ।

ਯਥਾ— ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੰਚਿ ਜੀਵਾਏ ॥

[ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੯੧]

ਉਸ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੇਰੇ ਭਾਈ ਆਏ ਹਨ, ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰ। ਉਹ ਕੁੱਤਾ ਝਟਪਟ ਉਠ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਆ ਪਹੁੰਚਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਉਸਨੇ ਗੋਪਾਲ ਦੱਤ ਦੇ ਕੀਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਬੜੀ ਵਿਦਵਤਾ ਨਾਲ ਦਿੱਤਾ। ਬੇਦਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁਰਤੀਆਂ ਪੜ੍ਹ-ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਗੋਪਾਲ ਦੱਤ ਨੂੰ ਨਿਰੁੱਤਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੋਪਾਲ ਦੱਤ ਨੇ ਸਭਨਾਂ ਹੰਕਾਰੀ ਪੰਡਿਤਾਂ ਸਮੇਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਪੈ ਕੇ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗੀ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਆਪ ਪੂਰਨ ਈਸ਼ਵਰ ਅਵਤਾਰ ਹੋ। ਪਰ ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ੰਕਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਸਾਡਾ ਭਾਈ ਕਿਉਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ? ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸਦਾ ਉੱਤਰ ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਦੇਵੇਗਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਤਿਨਾਮ ਕਹਿ ਕੇ ਇਸ ਕੁੱਤੇ ਉੱਤੇ ਜਲ ਦਾ ਛਿੱਟਾ ਮਾਰ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਛਿੱਟਾ ਮਾਰਿਆ ਤਾਂ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਕੁੱਤਾ ਮਰ ਗਿਆ ਤੇ ਦਿਬਯ ਸਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਗੋਪਾਲ ਦੱਤ ! ਮੈਂ ਬਿਸ਼ਨ ਦੱਤ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਤੇਰਾ ਦਾਦਾ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਾਤੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੰਕਾਰ ਸੀ। ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਕਰਕੇ ਹਰ ਇੱਕ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰਕੇ ਹਰਾ ਦੇਣਾ, ਉਸਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਗ੍ਰੰਥ ਖੋਹ ਲੈਂਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਭਗਵੇ ਕਪੜੇ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬਹਿਸ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਸੰਤ ਅਨਪੜ੍ਹ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਚਰਚਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਸਨੂੰ ਮੈਂ ਇਥੋਂ ਤਾਈਂ ਕਹਿ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਤੂੰ ਵਿਦਿਆ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੀ ਤਾਂ ਭਗਵੇ ਕਪੜੇ ਪਾ ਕੇ ਭੇਖ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਲਾਜ ਲਾਈ ਹੈ ? ਇੱਕ ਵਾਰ ਨਾਮ ਰਸੀਏ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਇਥੇ ਆ ਪਹੁੰਚੇ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਰਲੇ ਲਿਬਾਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਰਥ ਕਰੋ, ਪਰ ਉਹ ਚੁੱਪ ਰਹੇ। ਮੈਂ ਦੁਬਾਰਾ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਫਿਰ ਵੀ ਚੁੱਪ ਰਹੇ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਤੀਜੀ, ਚੌਥੀ, ਪੰਜਵੀਂ ਵਾਰ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਵੀ ਉਹ ਕੁਝ ਨਾ ਬੋਲੇ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। ਦੋ ਪਹਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਜਨ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਆਖਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਰਾਪ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕੁੱਤੇ ਵਾਂਗ ਕਿਉਂ ਭੌਂਕਦਾ ਹੈ ? ਜਾਹ, ਜਾ ਕੇ ਕੁੱਤਾ ਬਣ। ਉਸ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਸਰਾਪ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਕੁੱਤਾ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਕਲਿਆਣ ਹੋਈ ਹੈ। ਈਸ਼ਵਰ ਆਪ ਹੀ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰ ਕੇ ਤੁਹਾਡੀ ਨਗਰੀ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੰਕਾਰ ਨਾ ਕਰੋ। ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਪੈ ਕੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ। ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਬਿਸ਼ਨ ਦੱਤ ਆਪ ਤਾਂ ਬੈਕੁੰਠ ਧਾਮ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਪਿੱਛੋਂ ਗੋਪਾਲ ਦੱਤ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਫੜ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਸੀਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਹਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਐਸਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਓ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤੇ ਸਾਡਾ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਗੋਪਾਲ ਦੱਤ ਤੇ ਹੋਰ ਪੰਡਿਤਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਇਸ ਮੁਖਵਾਕ ਵਿੱਚ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਜਪ ਤਪ ਕੀਤੇ ਨਿਸਫਲ ਹਨ। ਭਾਵ ਝੂਠੇ ਹਨ ਔਰ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਐਸੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੋਛੀਆਂ ਹਨ।

ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਅਪਾਰੁ ਭਗਤਾ ਮਨਿ ਵਸੈ ॥

ਅਪਾਰ=ਪਾਰਾਵਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜੋ ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ, ਉਹ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— ੧. ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਵਸਿਆ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਰਸਨਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਦਾ ॥

[ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੧੦੬੦]

੨. ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਅਗੋਚਰੁ ਪਾਇਆ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਈ ॥

ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਵਸਿਆ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਰਸਨਾ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਈ ॥

[ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੪, ਅੰਗ ੧੨੬੫]

ਜਨਮ ਮਰਣ ਮੋਹੁ ਦੁਖੁ ਸਾਧੁ ਸੰਗਿ ਨਸੈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਸਾਧੂ=ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਕਰਕੇ, ਵਾ—ਸਾਧੂ=ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੰਗਿ=ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਕਰਕੇ ਜਨਮ-ਮਰਨ ਦਾ ਅਤੇ ਮੋਹ ਦਾ ਦੁਖ ਨਸੈ=ਨਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— ੧. ਜਨਮ ਮਰਣੁ ਨ ਹੋਇ ਤਿਸ ਕਉ ਕਟੈ ਜਮ ਕੇ ਫਾਸੇ ॥

ਮਿਲੁ ਸਾਧੁ ਸੰਗੇ ਨਾਮੁ ਰੰਗੇ ਤਹਾ ਪੂਰਨ ਆਸੇ ॥ [ਬਿਹਾਰਗੜਾ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੫੪੫]

੨. ਸਾਧੁ ਸੰਗੇ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਰੰਗੇ ਸੰਸਾਰੁ ਸਾਗਰੁ ਸਭੁ ਤਰੈ ॥

ਜਨਮ ਮਰਣੁ ਬਿਕਾਰ ਛੂਟੇ ਫਿਰਿ ਨ ਲਾਗੈ ਦਾਗੁ ਜੀਉ ॥

[ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੯੨੭]

ਮੋਹਿ ਬਾਦਿ ਅਹੰਕਾਰਿ ਸਰਪਰ ਗੁੰਨਿਆ ॥

ਮੋਹ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ, ਬਾਦਿ=ਝਗੜੇ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸਰਪਰ=ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਰੋਣਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਦੁਖਦਾਇਕ ਹਨ। ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਾ ਚੇਤਾ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਮਾਇਆ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਦੇ ਮੋਹ ਕਰਕੇ ਵਿਅਰਥ ਝਗੜੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੋਹ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਝਗੜਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਦਵਾਨ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਝਗੜੇ ਦੇ ਤਿੰਨ ਕਾਰਨ ਮੰਨੇ ਹਨ—ਜਰ, ਜੋਰੂ, ਜ਼ਮੀਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਝਗੜੇ ਦਾ ਜਨਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਮੋਹ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ ਛੁਪਿਆ ਹੈ। ਮੋਹ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਜਿਸ ਕਾਰਜ ਵਾਸਤੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਤਾਂ ਭੁਲਾ ਬੈਠਾ, ਭਾਵ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨੀ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮੋਹ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ ਦੀ ਪਕੜ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ। ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਜੀਵ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਕਈ ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਸਮਝ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਨੀਚ ਛੋਟੇ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਅੰਤ ਨੂੰ ਹੰਕਾਰੀ ਦਾ ਵਾਸਾ ਨਰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ :

ਯਥਾ— ਆਪਸ ਕਉ ਦੀਰਘ ਕਰਿ ਜਾਨੈ ਅਉਰਨ ਕਉ ਲਗ ਮਾਤ ॥

ਮਨਸਾ ਬਾਚਾ ਕਰਮਨਾ ਮੈ ਦੇਖੇ ਦੋਜਕ ਜਾਤ ॥

[ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਅੰਗ ੧੧੦੫]

ਹੰਕਾਰ ਅਤੇ ਮੋਹ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਵਿਭੂਤੀ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ

ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਦੁਖ ਦਾ ਰਸਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਮੋਹ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਕੇ ਝਗੜੇ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਰੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਐਸੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਜਮ ਤਸੀਹੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਮੋਹ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਨੂੰ ਵਿਅਰਥ ਗਵਾ ਲਿਆ, ਫਿਰ ਪਛਤਾਵਾ ਕਰਕੇ ਰੋਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੋਣ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਸੁਖ ਨ ਪਾਇਨਿ ਮੁਲਿ ਨਾਮ ਵਿਛੁੰਨਿਆ ॥੨॥

ਜੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਵਿਛੁੰਨਿਆ=ਵਿਛੜੇ ਹੋਏ ਪੁਰਸ਼ ਹਨ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਮੁਲਿ=ਕਦਾਚਿਤ ਵੀ ਸੁਖ ਨੂੰ ਪਾਇਨਿ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਦਾਤਾ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਪਰ ਜੀਵ ਸੁਖ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਨਾਮ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅਨਾਤਮ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਯਥਾ— ੧. ਸੁਖ ਨਾਹੀ ਬਹੁਤੈ ਧਨਿ ਖਾਟੇ ॥ ਸੁਖ ਨਾਹੀ ਪੇਖੇ ਨਿਰਤਿ ਨਾਟੇ ॥

ਸੁਖ ਨਾਹੀ ਬਹੁ ਦੇਸ ਕਮਾਏ ॥ ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਏ ॥

[ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੧੪੭]

੨. ਸੁਖ ਨਾਹੀ ਬਿਨੁ ਨਾਮ ਧਿਆਏ ॥ ਨਾਮ ਨਿਧਾਨੁ ਬਡਭਾਰੀ ਪਾਏ ॥

[ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੧੪੫]

੩. ਡਿਠਾ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰੁ ਸੁਖੁ ਨ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ॥

ਤਨੁ ਧਨੁ ਹੋਸੀ ਛਾਰੁ ਜਾਣੈ ਕੋਇ ਜਨੁ ॥

[ਵਾਰ ਪਉੜੀ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੩੨੨]

੪. ਸੁਖਦਾਤਾ ਹਰਿ ਏਕੁ ਹੈ ਹੋਰਥੈ ਸੁਖੁ ਨ ਪਾਹਿ ॥

[ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੧੧੩੨]

ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਧਾਰਿ ਬੰਧਨਿ ਬੰਧਿਆ ॥

ਮੇਰੀ ਮਾਇਆ, ਮੇਰੀ ਭੂਮੀ, ਅਜਿਹੀ ਬਿਰਤੀ ਧਾਰ ਕੇ ਜੀਵ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿੱਚ, ਵਾ—ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਥਵਾ :—ਜਿਸਨੇ ਮੇਰੀ-ਮੇਰੀ ਰੂਪ ਬਿਰਤੀ ਧਾਰੀ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਜਮਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਜੀਵ ਮੇਰੀ-ਮੇਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਤਕ ਇਸਦਾ ਮੁਕਤੀ ਰੂਪ ਕਾਰਜ ਸੰਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਦੋਂ ਜੀਵ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਮੇਰੀ-ਮੇਰੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਕੇ ਤੇਰੀ-ਤੇਰੀ, ਭਾਵ ਤੂੰ ਤੂੰ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਇਸਦਾ ਮੁਕਤੀ ਰੂਪ ਕਾਰਜ ਸਵਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਜੀਵ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵਿੱਚ ਅਭੇਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— ਜਬ ਲਗੁ ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਕਰੈ ॥ ਤਬ ਲਗੁ ਕਾਜੁ ਏਕੁ ਨਹੀ ਸਰੈ ॥

ਜਬ ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਮਿਟਿ ਜਾਇ ॥ ਤਬ ਪ੍ਰਭ ਕਾਜੁ ਸਵਾਰਹਿ ਆਇ ॥

[ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੧੬੦]

ਨਰਕਿ ਸੁਰਗਿ ਅਵਤਾਰ ਮਾਇਆ ਧੰਧਿਆ ॥੩॥

ਇਹ ਜੀਵ ਮਾਇਆ ਦੇ ਧੰਧਿਆਂ ਕਰਕੇ ਕਦੇ ਨਰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਕਦੇ ਸੁਰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਅਵਤਾਰ=ਉਤਰਦਾ ਹੈ।

ਸੋਧਤ ਸੋਧਤ ਸੋਧਿ ਤਤੁ ਬੀਚਾਰਿਆ ॥

ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧ ਕੇ, ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧ ਕੇ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧ ਕੇ ਇਹ ਤਤੁ=ਸਿਧਾਂਤ ਬੀਚਾਰਿਆ ਹੈ ਕਿ :

ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸੁਖ ਨਾਹਿ ਸਰਪਰ ਹਾਰਿਆ ॥੪॥

ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ ਉਹ ਸਰਪਰ=ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੀ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਨੂੰ ਹਾਰ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਆਵਹਿ ਜਾਹਿ ਅਨੇਕ ਮਰਿ ਮਰਿ ਜਨਮਤੇ ॥

ਜੋ ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਹਨ, ਉਹ ਮਰ ਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਰ ਜਨਮ ਲੈ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫਿਰ ਮਰ ਕੇ ਪੁਲੋਕ ਨੂੰ ਜਾਹਿ=ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਬਿਨੁ ਬੁਝੇ ਸਭੁ ਵਾਦਿ ਜੋਨੀ ਭਰਮਤੇ ॥੫॥

ਬੁਝੇ=ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਵਾਦਿ=ਵਿਅਰਥ ਹਨ ਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭਰਮਤੇ=ਭੌਂਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਵਾ—ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸਿਖਿਆ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬੁਝੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰੇ ਪੁਰਸ਼ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਾਦਿ=ਝਗੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਫਸ ਕੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭਰਮਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

ਜਿਨੁ ਕਉ ਭਏ ਦਇਆਲ ਤਿਨੁ ਸਾਧੁ ਸੰਗੁ ਭਇਆ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਿਆਲੂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਸਾਧੂ=ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ, ਵਾ—ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸੰਗ ਭਇਆ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਤਿਨੀ ਜਨੀ ਜਪਿ ਲਇਆ ॥੬॥

ਤਿਨੀ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਨੀ=ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ=ਮਿੱਤ੍ਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰਿ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪ ਲਿਆ ਹੈ।

ਖੋਜਹਿ ਕੋਟਿ ਅਸੰਖ ਬਹੁਤੁ ਅਨੰਤ ਕੇ ॥

ਅਨੰਤ=ਅੰਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਅਸੰਖ=ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਜੀਵ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਜਤਨ ਕਰਕੇ ਖੋਜਦੇ ਹਨ, ਵਾ—ਅਨੰਤ ਅੰਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਅਸੰਖ=ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਤਾਈਂ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਜੀਵ ਖੋਜਦੇ ਹਨ।

ਜਿਸੁ ਬੁਝਾਏ ਆਪਿ ਨੇੜਾ ਤਿਸੁ ਹੇ ॥੭॥

ਪਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਬੁਝਾਏ=ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਸਦੇ ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਜ਼ਦੀਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਵਿਸਰੁ ਨਾਹੀ ਦਾਤਾਰ ਆਪਣਾ ਨਾਮੁ ਦੇਹੁ ॥

ਹੇ ਦਾਤਾਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ! ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਦੇਣਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਐਸੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ਕਿ ਇੱਕ ਪਲ ਵੀ ਆਪ ਦਾ ਨਾਮ ਮੈਨੂੰ ਨਾ ਵਿਸਰੇ।

ਗੁਣ ਗਾਵਾ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ਨਾਨਕ ਚਾਉ ਏਹੁ ॥੮॥੨॥੫॥੧੬॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ! ਮੈਨੂੰ ਏਹੋ ਚਾਉ=ਉਤਸ਼ਾਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਗਾਉਂਦਾ ਰਹਾਂ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥